



### ЕТНОДИЗАЙН ЯК ФОРМА ЗБЕРЕЖЕННЯ ОБРАЗІВ НАРОДНОГО МИСТЕЦТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

**Ігор Бондар,**

<https://orcid.org/0000-0001-8972-0941>

доцент, заслужений працівник

культури України,

Київський національний університет

культури і мистецтв,

Київ, Україна

[bondar\\_i.s.2018@i.ua](mailto:bondar_i.s.2018@i.ua)

### ETHNO-DESIGN AS A CONSERVATION FORM FOR FOLK ART IMAGES IN THE AGE OF GLOBALIZATION

**Ihor Bondar,**

<https://orcid.org/0000-0001-8972-0941>

Associate Professor,

Honored Worker of Culture of Ukraine,

Kyiv National University

of Culture and Arts,

Kyiv, Ukraine

[bondar\\_i.s.2018@i.ua](mailto:bondar_i.s.2018@i.ua)

## Анотація

Етнодизайн як важливий компонент проектно-культури став місцем перетину культурних пластів. Тому дослідження його феномену в системі етнокультурних цінностей як важливого компоненту культури *актуальне*, адже саме дизайн впливає на формування менталітету як окремої людини, так і народу загалом. **Метою дослідження** є висвітлення проблеми національної самоідентифікації в умовах глобалізації та визначення етнодизайну як форми впливу на культурно-мистецький розвиток України. **Методологія** базується на історичному, аналітичному та структурному методах, а також семіотичному принципі. **Наукова новизна** полягає у поглибленому дослідженні етнодизайну як одного із головних носіїв символічного коду своєрідності національного мистецтва. Важливою складовою культури розглядається етнічна традиція, з якою пов'язана також категорія стилю, а комплексний підхід у дизайні спрямовує розвиток сучасного проектного процесу в Україні. **Висновки.** Доведено,

## Abstract

Ethno-design, as an essential component of the project culture, has become a place of intersection of cultural layers. Therefore, the study of its phenomenon within the system of ethnocultural values as a significant component of culture is *a highly topical issue*, since design impacts the shaping of both the individual and the people's thought pattern. **The purpose of the article** is to highlight the issue of national self-identification in the age of globalization and to define ethno-design as a form of influence on cultural and artistic advancement of Ukraine. **The research methodology** applies historical, analytical and structural methods, as well as semiotic principle. **The scientific novelty** is to provide profound inquiry of ethno-design as one of the leading carriers of the symbolic code of ethnical art identity. The ethnical tradition is considered to be an important culture category with which the style category is also associated, and an integrated approach in design directs the development of the modern project process in Ukraine. **Conclusions.** The article proves that

що зростання конкуренції у процесі глобалізації висуває нові вимоги до продукції, яка має бути не лише якісною, а й презентувати національну самобутність країни-виробника. А це можливо шляхом звернення до традиційного мистецтва як важливого чинника, що допомагає об'єднати суспільство. Виокремлено сучасні концепції національної особливості дизайн-розробок – регіональний, національний та інтернаціональний компоненти, а також поєднання традиційного і новаторського. Таким чином, сучасні національні особливості складаються із традицій у поєднанні з національним новаторством. Наголошено, що у сучасному світі дизайнер стає посередником між людиною і його інформативним середовищем, він не лише творить предмет, а й синтезує цінності різних часових періодів, стилів життя, індивідуальних і соціальних поглядів, переосмислює значення споживаного людиною об'єкта. Відправною точкою авторського задуму багатьох дизайнерських проєктів стають символічні елементи, художній, особистісно-духовний та етнокультурний зміст українського народного мистецтва.

the globalized competitive expansion applies new requirements to products, which should both be of high quality and present the national identity of the country of origin. It is an option if we approach traditional art as a crucial factor to unite society. The modern concepts of the design development national features have been singled out. There are regional, national and international components, as well as a combination of traditional and innovative. Thus, modern national features consist of traditions combined with national innovation. It is noted that in the contemporary world the designer becomes an intermediary between the person and the informative environment; the one is a creator of not only the object but also synthesises the values of different periods, styles of life, individual and social views, reinterprets the value of the object that human has consumed. An initial mark of the author's message for many design projects is symbolic units, their art, personal and spiritual, and ethnocultural content of Ukrainian folk art.

**Ключові слова:** **Keywords:**

етнодизайн, етностиль, етномистецтво, народне мистецтво, орнамент, символ, етнокультурні традиції, стиль.

ethno-design, ethno-style, ethno-art, folk art, ornament, symbol, ethnocultural traditions, style.

**Вступ** **1**

Глобалізаційні процеси сформували нове соціокультурне середовище, де відбувається «зустріч» національних культур, уніфікація етнічних культур, знецінення та знищення етнічної різноманітності. Відбуваються й протилежні тенденції – транскультуралізм і пошуки самоідентифікації, що знаходять відображення у мистецтві, формах культурно-побутових традицій, художньо-проектній культурі та у сфері дизайну. Адже саме дизайн, пов'язаний з побутовими сферами, впливає на формування менталітету як окремої людини, так і народу загалом. Водночас етнодизайн пробуджує зацікавлення національною «архаїкою» та здатен не тільки сформувати візуальний досвід сучасної людини, а й визначити національний стиль мислення, навчити чуттєвого освоєння сучасного предметного середовища.

Дизайн як важливий компонент проєктної культури став місцем перетину різних її пластів. По-перше, підсилюються ін-

тернаціональні функції дизайну, а універсалізм проектної практики нівелює традиції та ідентичність. По-друге, поява усередненого «інтернаціонального» стилю призводить до уніфікації культурних цінностей, втрати етнотрадицій і порушення культурного балансу. По-третє, відсутність традиційної художньої та духовної культури призводить до втрати специфіки «Місця», викликає ефекти середовищної напруги, призводить до дискомфорту. Це означає, що процеси модернізації дизайнерської творчості в умовах глобалізації *актуалізують* дослідження феномену дизайну в системі етнокультурних цінностей як важливого компоненту культури.

## Мета дослідження **2**

Метою дослідження є висвітлення проблеми національної самоідентифікації в умовах глобалізації та визначення етнодизайну як форми впливу на культурно-мистецький розвиток України.

## Методологія та аналіз джерельної бази **3**

Наукові дослідження народних традицій, архітектури, образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва доволі опрацьовані. Так, творчість українських митців у контексті традиційного народного мистецтва вивчали Т. Кара-Васильєва, О. Лагутенко, М. Селівачов, Л. Соколюк, В. Шейко, Р. Яців та ін. У полі зору дослідників перебували національні мотиви, образи, прийоми народного мистецтва в архітектурі, декоративно-прикладного та образотворчого мистецтва ХХ – поч. ХХІ ст.

Однак досліджень етномистецьких традицій у дизайні значно менше, хоча зацікавлення цією проблематикою існує. Одними з перших проблему етнотрадицій у дизайні почали порушувати дослідники графіки та графічного дизайну. Сьогодні їхні здобутки (легендарні графіки – Г. Нарбут "Українська абетка" 1917 р. та ін.) переосмислюються, особливу увагу приділяючи проблемі збереження культурно-цивілізаційної ідентичності сучасного графічного дизайну. Так, О. Світлична (2016). зазначає, що сучасний етнодизайн як елемент національної культури України містить традиційну узвичаєність і новації, ще перебуває на етапі становлення та самовизначення у ряді сучасної типології дизайну Наголосимо, що незважаючи на відносно нечисленну кількість наукових праць, дослідники, в основному, використовують саме термін «етнодизайн». Тематику етнодизайну розглядають як з культурологічної, так і з філософської точок зору. Зокрема, професор Ю. Афанасьєв у низці своїх праць (Афанасьєв, 1990; Афанасьєв, 2011, 2014, 2016) аналізує етнодизайн саме в такому руслі.

Разом з тим, недостатньо дослідженими залишаються питання системної діяльності національних шкіл дизайну та архі-

текстури, посилення їх культурної, історико-теоретичної та методичної самостійності.

Методологія дослідження базується на історичному методі, що надав змогу прослідкувати становлення та розвиток дизайну з етнічними елементами в Україні, зокрема у питаннях, пов'язаних зі збереженням і розвитком національної самобутності в сучасному дизайні інтер'єру. Аналітичний та структурний методи застосовувалися у структуруванні та викладенні фактичного матеріалу, його аналізі та використанні.

Дослідження базується також на семіотичному принципі, оскільки виразність – це перш за все, семіотична категорія, а архітектурна форма – культурний знак, який містить складний комплекс значень і смислів, неповторності якостей та засобів художньої виразності.

## Результати дослідження **4**

Нові форми естетизації матеріально-предметного світу привели не лише до нового світовідчуття людини, що змінило сферу її діяльності, але й до появи нової технічної естетичної сутності, яка протиставляється наслідуванню старим стилям. На думку К. Ясперса, «краса технічного об'єкта полягає не в надмірно багатому орнаменті й зайвих прикрасах – навпаки, вони здаються скоріше некрасивими. Краса вдало виконаного технічного об'єкта полягає не просто в доцільності, а й у тім, що дана річ повністю входить у людське буття» (Ясперс, 1994). Саме ця доцільність втілення робить речі гарними. Краса полягає у гармонії між предметом та людською досконалістю, співвідношенням з людським виміром, виокремлюючи особливий вид дизайну – етнодизайн.

Колективна пам'ять зберегла родинну, кланову, племінну, етнічну субстанційність як схематичний символізм, долучивши їх до національних здобутків. Усі ці процеси є глибоко індивідуальними, бо лише народні майстри упродовж століть відбирали найдорогоцінніше і найхарактерніше для гурту, для колективу, для «своїх» – орнаменту, колір та композицію тощо. Згодом це стає етнічною традицією, а сам процес – етнодизайном. Ніякого відокремленого від колективу «я» відбуватися не могло довгі часи генези людського суспільства і колективного творчо-побутового етнодизайну (Сніжко, 2012).

Таким чином, етнічна традиція розглядається як найважливіша складова культури, категорія, що позначає схему накопичення, зберігання і трансляції етнокультурного досвіду. В гуманітарній сфері вона представлена: 1) як механізм формування, зберігання та передачі етно-художніх стереотипів, архетипових образів і мотивів; 2) художньо-естетичними принципами відображення етнічної картини світу в мистецтві; 3) зображально-виразними засобами, які стилізують форми етнічного мистецтва.

З етнічною традицією пов'язана також категорія стилю в дизайні. Її сутність втілюється у специфіці стилеутворення, зумовленої природою дизайнерської творчості. Стиль у дизайні – це художньо-пластична однорідність предметно-просторового середовища та її елементів, що виділяються в процесі сприйняття матеріальної і художньої культури як єдиного цілого. Отже, стиль у дизайні визначає структуру створюваного об'єкта і його належність до певної культури, виступає способом утворення і вираження смислів, формою самосвідомості культури.

У мультикультурному середовищі сучасного світу, в умовах космополітизму й уніфікованості митці прагнуть відтворити національний стиль у мистецтві. Його формотворчі і технологічні особливості допомагають сформувати впізнаваний образ. Дизайн етностилю опирається на народні художні традиції, а зацікавленість етностилістикою сьогодні поширена у дизайнерських школах світу.

У сучасній Україні, окрім прагнення завоювати стійкі позиції на світовому ринку дизайну, є й внутрішні мотиви для використання образів народного мистецтва в дизайн-діяльності. У національному просторі гостро постала потреба самоідентифікації, а відтак виникла необхідність звернутися до традиційного мистецтва як одного із чинників, що допомагає об'єднати суспільство. Тому, сьогодні мотиви народного мистецтва вкрай важливі, оскільки відіграють культуротворчу роль. Розвиток дизайну з етнічними елементами свідчить про новий період у культурному розвитку України, який неминуче повинен пробитися крізь товщу універсалізму. Дизайн формує людину і впливає на її психіку та поведінку. Розробка і впровадження нового етностилю має спонукати до відродження елементів традицій, обрядовості, до бажання ідентифікації з українським народом (Сиваш, 2018). Зростання конкуренції на світовому ринку товарів і послуг висуває нові вимоги до виробленої продукції, яка має бути не лише бездоганною за якістю, але й гідно презентувати національну самобутність країни-виробника. Сьогодні замовник прагне бачити в дизайні етномотиви, а виконавець, – дизайнерська або рекламна агенція, – прагне використовувати не лише національний стиль, а й бути автентичною. Тож явища етномистецьких традицій сприяють збереженню унікальної культурної спадщини та об'єднують українське суспільство.

Дизайнери, шукаючи нові ринки, створювали власний стиль, особисте дизайн-бачення та одночасно знайомилися з творчістю іноземних колег. Це сприяло, з одного боку, свободі творчості, а з іншого – мало й негативні наслідки, серед яких масове копіювання зразків іноземного дизайну, підлаштування під невисокий смак замовника, псевдонаціоналізація. Наприклад, помітна частина дизайн-розробок 1990-х рр. в Україні

не вирізнялася високою якістю, мала вигляд певної «шароварщини», хоча, звісно, були й вдалі приклади. Пошуки національного стилю проводилися переважно в площині використання зовнішніх ознак ідентичності, причому використання елементів народної культури відбувалося шляхом запозичення, без адаптації до сучасних тенденцій. Сформувалось і закріпилось поняття «псевдонаціоналізації». Прагнучи надати національний колорит своїй продукції, працюючи виключно на внутрішній ринок та не маючи достатньої практики роботи з комерційними замовленнями, дизайнери часто не використовували потенціал народного мистецтва, а йшли лише поверховим шляхом (Прищенко, 2012).

Зараз перед архітектурою постала низка завдань, які акцентують практичні та теоретичні сторони формування індивідуального житла. У зв'язку з цим увага зосереджується на співвідношенні багатьох чинників у проектному процесі – від практичного до символічного. Поєднання цих компонентів зумовлює нову професійну культуру у сфері просторово-предметного формування. Процес проектування житлового простору, який зберігає у собі національні риси та традиції, гармонійно синтезуючи їх із сучасними вимогами та технологіями, є складним системним завданням. І якщо раніше більше уваги приділялося формі, вона переважала над конструкцією, то на сучасному етапі проектування характер праці та побуту вимагають виявлення і відображення зв'язку форми та стилю об'єктів сучасного житлового середовища з різними чинниками. У ході проектування дизайнер застосовує різні художні форми для побудови соціально-культурного середовища. Адже вимоги, виражені соціально-демографічними, соціально-економічними та соціально-культурними потребами людини, впливають на формування меблів і предметно-просторового середовища. Проектування повинно бути культурно зумовленим і соціально точно орієнтованим, оскільки об'єкти, наповнені культурними традиціями і змістом, не тільки є носіями культурних цінностей, а й самі впливають на розвиток культури. Для створення сучасного житлового простору з урахуванням народних традицій увага приділяється окремим елементам народного житла, їхньому детальному аналізу. Цей процес полягає у виокремленні деталей та форм певного об'єкта, зведення їх до простих геометричних фігур. З'являється можливість комбінувати двовимірні форми, створюючи нові поєднання і, таким чином, досягаючи нових результатів, які втілюватимуться в сучасне середовище гармонійно та злагоджено.

Цілісність композиції характеризує використання композиційного вирішення об'єкта, підпорядкованість та співрозмірність його форм, організованість об'ємно-просторової структури, виявлення

у формі об'єкта характеру і закономірностей конструктивного рішення. У такий спосіб визначається характерність обрисів форми об'єкта в цілому та в деталях. При цьому, шукаючи структурні закономірності майбутніх об'єктів інтер'єру, не слід також забувати, що сутність художнього формоутворення охоплює суб'єктивні та об'єктивні фактори, які упорядковують прийоми проєктної графіки та чуттєві вміння, оформлюючи принципи композиційного мислення. Для з'ясування єдності цих аспектів доречний розгляд архітектурних елементів як системи знаків, що розкриває семантику, соціокультурний зміст звичних прийомів побудови та професійних «розумових звичок» композиційного мислення.

Візуальне сприйняття трансформованих об'єктів житлового простору реалізується не лише на символічному та образному рівнях, але й на знаковому, в якому об'єктами виступають емоційно-естетичні знаки, що ґрунтуються на емоційному змісті ліній-векторів, які організують форму, що сприймається.

Окресливши певний набір типових геометричних форм, кольорів, фактур, композиційних закономірностей та інших засобів художньої виразності, цілеспрямованим і більш обґрунтованим стає завдання формування національного стилю у дизайні сучасного житла. А для досягнення виразності форми у межах визначеного стилю необхідно враховувати особливості традиційних елементів народного житла, що уже володіють власною художньою мовою, яка може відобразитися у нових об'єктах сучасного житлового простору. При цьому культурне середовище минулих часів з усіма своїми характерними особливостями окреслює умовний шлях при пошуку нових форм з традиційним змістом, дає напрямок та візуальні ідеї для формотворення в рамках поставлених завдань.

В межах концептуально-змістовного значення домінуючим стає символічне значення речі для її потенційного споживача. В об'єкті проєктування виявляються знакові, символічні функції, і сам об'єкт розглядається як символ і втілення певних соціально-культурних ознак і цінностей. При такому підході створюється вже не стільки сама річ, скільки можливі ціннісно-сміслові зв'язки з людиною. Це важливо при умові, коли функціональна досконалість речі не компенсує її цілісну якість, а утилітарний підхід є недостатнім у вирішенні поставлених завдань. Тоді необхідним стає осмислення символічних, естетичних, культурних якостей дизайн-процесу та його складових. Саме тому традиційні елементи та форми переносяться у сучасний житловий простір, співвідносячи свої яскраві ознаки з новими об'єктами, пропонуючи новий підхід та виявляючи знайомий контекст у новому трактуванні.

Зрозуміти, що відбувається у процесах взаємодії, зближення та інтеграції надбань культури та сучасної архітектури, можна, лише ясно уявляючи собі, що власне взаємодіє, і що змі-

нуються у структурі культури при інтеграції регіональних ознак у проєктний процес. Однак багато чого в національних особливостях культури пов'язано не стільки з формами прояву тих чи інших загальних уявлень, скільки із їх своєрідністю. Якщо своєрідність традиційних художніх форм утворює ніби зовнішній шар національних ознак культури, то своєрідність уявлень створює другий, більш глибокий шар національних особливостей. Наявність саме цього шару дозволяє культуру того чи іншого народу зберігати національно своєрідною навіть під час переходу до загальних для певного історико-культурного регіону форм регіонального стилю.

Таким чином, аналіз з урахуванням специфіки світосприйняття народу дозволяє виявити ті нюанси в загальних формах (або в прийомах їх використання), які відображають своєрідність уявлень, особливості культури народу. Все це необхідно враховувати під час оцінки змін співвідношення загального та особливого в сучасному предметно-просторовому середовищі.

Наголосимо, що у XXI ст. існує тенденція посилення зовнішньої стилістичної схожості і навіть уніфікації сучасного предметно-просторового середовища. Включення культури того чи іншого народу в процес глобалізації неминуче веде до певної уніфікації засобів художньої виразності, що пов'язано не тільки з поширенням загальних функціональних і конструктивних прийомів та форм, але і з певними особливостями психології сприйняття сучасною людиною культури. Проте основна причина слабкого використання українських народних традицій полягає не в засиллі західного впливу, а в слабкій вагомості місцевих традицій у сфері сучасного дизайну та відсутності чітко окреслених шляхів їх інтеграції.

Сьогодні відродження духовних цінностей та художньої техніки народних майстрів набуває інтеграційного статусу. Це означає, що проєктний пошук повинен бути спрямований на посилення самобутності. Таке розуміння проблеми ставить першочерговим завдання відтворення системної повноти діяльності національних шкіл дизайну та архітектури, посилення їх культурної, історико-теоретичної та методичної самостійності. Діалектика розвитку дизайну та архітектури пов'язана зі співвідношенням традицій і новаторства. У той же час новаторство – це не тільки створення чогось нового, подолання інерції впливу старого, але й народження нових сучасних традицій в українському дизайні. Національні традиції можуть служити стимулом для творчого процесу, за допомогою чого створюється щось нове, у вигляді орієнтиру, зразку, еталону, на який може орієнтуватися сучасний дизайнер у пошуках форми та змісту для своїх ідей.

Разом з тим, національні традиції, вираженні засобами сучасного дизайну, не можна назвати стилем, це, швидше, комплексний



підхід, що визначає подальший напрямок розвитку сучасного проєктного процесу. Адже поняття національної спрямованості включає в себе комплекс різносторонніх особливостей: крім традиційних природно-кліматичних, історичних, сюди входять ще й етнографічні, національні, соціальні, технологічні. Таке розуміння суті проблеми допоможе надалі сформувати концепцію комплексного регіонального підходу в дизайні середовища.

**Наукова новизна та практична значимість дослідження**

**5** Наукова новизна і практична значущість дослідження полягає у поглибленому дослідженні етнодизайну як одного із головних носіїв символічного коду своєрідності етнічного мистецтва. Важливою складовою культури розглядається етнічна традиція, з якою пов'язана також категорія стилю, а комплексний підхід у дизайні спрямовує розвиток сучасного проєктного процесу в Україні.

**Висновки**

**6** Отже, зростання конкуренції на світовому ринку в процесі глобалізації висуває нові вимоги до виробленої продукції, яка має бути не лише якісною, але й презентувати національну самобутність країни-виробника. Тож у національному просторі гостро постала потреба в самоідентифікації. Її вирішення можливе через звернення до традиційного мистецтва як одного із чинників, що допомагає об'єднати суспільство.

Таким чином, сучасні концепції національної особливості дизайн-розробок має складатися з регіонального, національного й інтернаціонального компонентів, а також різноманітних проявів та поєднань традиційного і новаторського. Дизайнер стає посередником між людиною і його інформативним середовищем, творцем не тільки предмета, але й супутнього цьому предмету людського досвіду, синтезуючи цінності різних часових періодів, стилів життя, індивідуальних і соціальних поглядів, переосмислює значення споживаного людиною об'єкта. Тож дизайн-концепція спрямована на вирішення протиріч при такому синтезі.

Доведено, що сучасні національні особливості складають традиції у поєднанні з національним новаторством. Тому значна кількість сучасних проєктів стають своєрідною установкою на усвідомлення ціннісного змісту народної культури та традицій, на прояв життєвих, художніх і духовних цінностей, що затверджуються в свідомості української нації, є її яскравими та неповторними виразниками. Це не означає, що всі концептуальні форми у проєктах будуть запозичені або зображені буквально. Очевидно, що частина їх залишиться у сфері образного, духовного, символічного. Однак відправною точкою авторського задуму багатьох дизайнерських проєктів якраз і стають символічні елементи, художній, особистісно-духовний та етнокультурний зміст українського народного мистецтва.

## Список бібліографічних посилань

- Афанасьев, Ю. (1990). *Социально-культурный потенциал художественной деятельности*. Світ.
- Афанасьев, Ю. (2011). Етностиль у контексті етнокультурної, національної та глобалізаційної парадигм. *Мистецтвознавчі записки*, 19, 197–202.
- Афанасьев, Ю. (2014). Етнодизайн як естетичне та геополітичне явище. В М. І. Степаненко (ред.), *Етнодизайн: європейський вектор розвитку і національний контекст* (Кн. 1, с. 175–181). Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка.
- Афанасьев, Ю. (2016). Визначення поняття етнодизайну як методологічної проблеми. *Міжнародний вісник: Культурологія. Філологія. Музикознавство*, 1, 3–5.
- Прищенко, С. В. (2012, 29–31 серпня). Національний стиль і псевдонаціоналізація у рекламі: соціокультурний аспект. В *Научные исследования: Теория и практика*, матеріали Міжнародної научної конференції (с. 38–45). Вроцлав.
- Світлична, О. М. (2016). Етнографічні інтерпретації у творчості молодих вітчизняних фахівців графічного дизайну. *Вісник Львівської національної академії мистецтв*, 30, 206–217.
- Сиваш, І. О. (2018). Концептуальні засади етнодизайну в Україні. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*, 3, 416–420.
- Сніжко, В. (2012). *Етнодизайн як українська світоглядна структура* (Кн. 2). Полтавський літератор.
- Ясперс, К. (1994). *Смысл и назначение истории* (М. Левина, пер.) (2-е изд.) Республика.

## References

- Afanasiev, Yu. (1990). *Sotsialno-kulturnyi potentsial khudozhestvennoi deiatel'nosti* [Socio-Cultural Potential of Artistic Activity]. Svit [in Russian].
- Afanasiev, Yu. (2011). Etnostyl u konteksti etnokulturnoi, natsionalnoi ta hlobalizatsiinoi paradyhm [Ethnic Style in the Context of Ethnocultural, National and Globalization Paradigms]. *Notes on art criticism*, 19, 197–202 [in Ukrainian].
- Afanasiev, Yu. (2014). Etnodyzain yak estetychne ta heopolitychne yavlyshche [Ethnodesign as an Aesthetic and Geopolitical Phenomenon]. In M. I. Stepanenko (Ed.), *Etnodyzain: yevropeyskyi vektor rozvytku i natsionalnyi kontekst* [Ethnodesign: the European Vector of Development and the National Context] (Pt. 1, pp. 175–181). Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University [in Ukrainian].
- Afanasiev, Yu. (2016). Vyznachennia poniattia etnodyzainu yak metodolohichnoi problemy [Defining the Concept of Ethnic Design as a Methodological Problem]. *International journal: Culturology. Philology. Musicology*, 1, 3–5 [in Ukrainian].
- Jaspers, K. (1994). *Smysl i naznachenie istorii* [The Meaning and Purpose of History] (M. Levina, Trans.) (2nd ed.) Respublika [in Russian].
- Pryshchenko, S. V. (2012, August 29–31). Natsionalnyi styl i psevdonatsionalizatsiia u reklami: sotsiokulturnyi aspekt [National Style and Pseudo-Nationalization in Advertising: Socio-Cultural Aspect]. In *Nauchnye issledovaniia: Teoriia i praktika* [Scientific Research: Theory and Practice], Proceedings of the International Scientific Conference (pp. 38–45). Wrocław [in Ukrainian].
- Snizhko, V. (2012). *Etnodyzain yak ukrainska svitohliadna struktura* [Ethnodesign as a Ukrainian Worldview Structure] (Pt. 2). Poltavskiyi literator [in Ukrainian].
- Svitlychna, O. M. (2016). Etnohrafichni interpretatsii u tvorchosti molodykh vitchyznianskykh fakhivtsiv hrafichnoho dizainu [Ethnographic Interpretations in the Works of Young Domestic Graphic Design Specialists]. *Visnyk of Lviv national academy of Arts*, 30, 206–217 [in Ukrainian].
- Syvash, I. O. (2018). Konseptualni zasady etnodyzainu v Ukraini [Conceptual Principles of Ethnic Design in Ukraine]. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald*, 3, 416–420 [in Ukrainian].